

opusdei.org

Výchova v digitálnom svete

Technické výtobytky dnes vo veľkej miere ovplyvňujú naše životy. Je potrebné ich mať pod kontrolou, aby nám ich využívanie slúžilo na rast v čnostiach.

24.05.2014

Nové generácie sa dnes rodia do poprepájaného sveta, ktorý bol neznámy v časocho, keď vyrastali ich rodičia. Dnešní mladí ľudia majú rýchly prístup na internet, sociálne siete, na online komunikáciu v chate,

k videohrám. Schopnosť naučiť sa nové veci v tejto oblasti zaznamenáva krkolomné tempo, tak ako je rýchly aj vývoj elektroniky.

Už od útleho veku sú deti a mladí ľudia vystavení svetu, ktorý ako keby ani nemal žiadnych hraníc. Prináša to veľa výhod, ale aj isté riziká, kvôli ktorým je stále nevyhnutnejšie, aby sa rodičia zaujímali o tento svet detí a snažili sa ho aj usmerňovať.

K „digitálnej ére“ je potrebné zaujať pozitívne stanovisko. Podľa slov pápeža Benedikta XVI. „ak sa nové technológie používajú rozumne, môžu prispieť k naplneniu túžob po hľadaní zmyslu, pravdy a jednoty, ktoré sú tými najhlbšími túžbami každej ľudskej bytosti.“ [1] Súčasne však v reálnom svete pozorujeme aj skutočnosti, ktoré nemôžeme ignorovať: napríklad deti trávia priveľa času pred monitormi, ohrozuje to ich zdravotný stav ako

napr. obezita, v škole sa neraz správajú agresívne a vyrušujú.

Technické výdobytky dnes vo veľkej miere ovplyvňujú naše životy. Je potrebné ich mať pod kontrolou, aby nám ich využívanie slúžilo na rast v čnostiach. Je tiež potrebné dohliadať na to, aby ich deti vyžívali správnym spôsobom. Výchova si vyžaduje veľkú dávku trpezlivosti a plánovania, no v súvislosti s novými technológiami musia rodičia získať aj isté nové špecifické znalosti, teoretické aj praktické, aby si potom mohli stanoviť dobré kritériá pre usmerňovanie svojich detí.

Vyspelé technické zariadenia sú stále viac prepojené s internetom. Toto umožňuje osloviť veľké množstvo príjemcov a otvára možnosti pre okamžité šírenie správ prakticky zadarmo, bez poplatkov. Na druhej strane nie je vždy možné presne

určiť, kto bude mať prístup k týmto správam a kedy.

Skúsenosť z posledných rokov ukazuje, že nové technológie nie sú len nástrojom na zvýšenie úrovne a dosahu komunikácie. V istom zmysle sa stali prostredím, „miestom“, [2] a jedným zo spájajúcich prvkov v našej kultúre, ktorým sa vyjadruje osobná identita.[3]

Dnes je súčasťou úlohy kresťanských rodičov posväcovať aj toto prostredie, tým že pomáhajú svojim deťom riadiť sa čnosťami v tomto digitálnom svete, ukazujúc im, že aj toto je miesto, kde môžu vyjadrovať svoju kresťanskú identitu. Keď zoberieme do úvahy sústavný a radikálny vývoj v digitálnom svete, nebolo by veľmi účinné poskytnúť im len nejaký zoznam pravidiel, ktorý aj tak rýchlo zastará. Úlohou výchovy v tomto priestore je skôr pomáhať mladým ľuďom, aby rástli v

čnostiach. Len tak sa môžu naučiť viesť dobrý život, mať poriadok vo svojich túžbach a vášňach, mať pod kontrolou to, čo robia, s radostným postojom prekonávať prekážky, ktoré im stoja v ceste rozvíjania čností v digitálnom svete. Ako hovorí pápež František: „princiipiálne to nie je o technologickej stránke veci. Musíme si klásť otázku: sme schopní prinášať Krista do tohto priestoru, alebo ešte lepšie, privádzať iných ľudí, aby sa stretávali s Kristom?“[4]

Ak sa rodičia snažia ochrániť svoje deti pred nadmernými rizikami, musia tiež skúmať, kedy je vhodné, aby ich deti začali používať digitálne zariadenia, ktoré sú vhodnejšie a viac zodpovedajú ich veku a momentálnemu stupňu dospievania. V mnohých prípadoch bude možné „využívať aj digitálne filtre, aby svoje deti čo najviac chránili pred pornografiou a iným ohrozením,“[5], pritom si ale rodičia majú uvedomiť,

že čnostný život je jediný fungujúci filter, ktorý je je vždy k dispozícii.

Rast v čnostiach: význam dobrého príkladu

Rodina je školou čností, a tie rastú prostredníctvom výchovy a vzdelávania, úmyselného konania a vytrvalého úsilia. Božia milosť na druhej strane očisťuje a pozdvihuje čnosti. [6] Keďže rodina je práve tým miestom, kde sa dieťa poprvýkrát zoznamuje s pojmami dobra a zla, kde sa učí o dôležitosti hodnôt, stáva sa tak miestom, kde sa buduje celá stavba čností dieťaťa.

Niektoré životné štýly deťom pomáhajú hľadať Boha, iné im v tom bránia. Kresťanskí rodičia by sa mali prirodzeným spôsobom usilovať formovať kresťanskú mentalitu v srdciach svojich detí, a snažiť sa vytvoriť zo svojho domova školu čností. Tým cieľom je pomáhať každému dieťaťu učiť sa robiť

rozhodnutia s ľudskou aj duchovnou zrelosťou, podľa ich momentálneho veku. Nové technológie sú tiež oblasťou, ktorá by mala byť predmetom vzájomných rozhovorov a pravidiel stanovených pre život v domácnosti, ktorých obyčajne nie je veľa a zodpovedajú veku detí.

Čnosti nemožno žiť v izolovanosti, len v niektorých konkrétnych životných situáciách, a v iných nie. Napríklad, keď pomáhame deťom, aby sa nepoddávali rozmarom v jedení, v hrách, týmto im pomôžeme lepšie sa vedieť správať aj v digitálnom svete. A platí to aj naopak.

Nové technológie priťahujú každého. Ak majú rodičia viesť svoje deti k čnostiam, mali by oni sami vedieť, ako urobiť osobné požiadavky na samých seba nákazlivými, mali by ísť príkladom v miernosti. Keď deti vidia, že aj my bojujeme, pohne ich

to k ich väčšiemu úsiliu. Napríklad, ak sa im naozaj venujeme, keď sa s nimi rozprávame. Keď odložíme pri rozhovore noviny nabok. Keď vypneme televízor, snažíme sa o kontakt očí s osobou, s ktorou sa rozprávame. Keď sa sústavne nevenujeme len novým správam na mobile. A keď ide o naozaj dôležitý rozhovor, vypneme všetku elektroniku, aby nás nič nerušilo. Výchova si vyžaduje „prezieravosť, pochopenie, schopnosť milovať a snažiť sa dávať dobrý príklad.“[7]

Keď sú deti ešte malé

Detstvo je obdobím, keď sa začínajú praktizovať čnosti, keď sa deti učia správne uplatňovať svoju slobodu. Práve v tomto období je možné na deti výchovne pôsobiť. Dokonca možno povedať, že v detstve sa buduje základňa, ktorú je možné využívať v celom ďalšom období.

Aj keď nie je možné sformulovať nejaké nemenné všeobecné pravidlá, skúsenosť mnohých ľudí vo výchove hovorí, že keď sú deti ešte veľmi malé, nie je pre ne vhodné mať vyspelé elektronické zariadenia (tablety, smartfóny, konzoly). V rámci rozvíjania čnosti miernosti a odpútanosti, je vhodné, aby táto elektronika patrila celej rodine, aby ju bolo možno využívať vzájomným zdieľaním. Rodičia by sa mali postarať o plán využívania týchto zariadení, harmonogram a pravidlá, ktoré umožňujú dieťom trénovať čnosť miernosti, ochraňujú ich v kritickom období štúdia, oddychu, rodinného života. Takýto prístup môže prispieť k tomu, aby sa deti učili dobre využívať čas.

Deti sa teda zoznamujú s výhodami a nevýhodami digitálneho sveta, pričom rodičia ich učia o význame priameho ľudského kontaktu, ktorý žiadna vyspelá technika nenahradí.

Vo vhodnom čase ich máme sprevádzať na ich cestách po tomto digitálnom prostredí, ako dobrý horský vodca, aby sa na tejto ceste nezranili, aby nezranili iných ľudí. Prejsť sa po internete spoločne, „strácať čas“ hraním sa s konzolou, nastavovať aplikácie na smartfóne, to všetko sú príležitosti aj na vážnejšie rozhovory s deťmi. „Rodičia a deti by mali spoločne diskutovať veci, ktoré vidia a zažívajú v digitálnom svete. Vhodné je tiež podeliť sa o skúsenosti aj s inými rodinami, ktoré majú podobné hodnoty a záujmy.“[8]

V tomto veku je pre deti zvyčajne najlepšie, keď ešte nemajú svoje vlastné zariadenia sústavne pripojené na internet. Je lepšie sa riadiť istým konkrétnym plánom, s jasne stanoveným časovým harmonogramom a miestom pre prístup na internet (vypínať zariadenia na noc). Deti sa potrebujú naučiť, ako sa majú vyhýbať

rizikovým situáciám, ale rovnako potrebujú mať aj vnútornú istotu, že sa na rodičov vždy môžu obrátiť, požiadať ich o pomoc. Ako hovoril sv. Josemaría: „ideálnym prístupom je, keď sa rodičia stávajú priateľmi svojich detí, ktoré sa môžu s nimi podeliť o svoje starosti, pričom ich rodičia počúvajú, pomáhajú im účinným a sympatickým spôsobom.“ [9]

Adolescenti

Keď začnú deti dospievať, energicky sa dožadujú uplatňovania slobody aj v tých oblastiach, ktoré ešte nedokážu dostatočne zvládať. To neznamená, že by im mal odmieňať ich nárok na oprávnenú autonómiu. Úloha rodičov je tu oveľa náročnejšia: učiť deti, ako zodpovedne narábať so svojou slobodou. Len takýmto spôsobom budú schopné dospieť k širšiemu

horizontu a vízii, ktoré im umožnia
ašpirovať na vyššie ciele.

Benedikt XVI. prízvukoval, že
„vychovávať znamená poskytovať
ľuďom opravdivú múdrosť, do ktorej
patrí aj viera, aby vychovávaní takto
mohli vstupovať do vzťahov so
svetom. Znamená to vybaviť ich
dostatočnou ponukou pravidiel a rád,
týkajúcich sa myslenia, cítenia a
úsudku." [10]

Dospievajúci mladí ľudia sa
potrebujú slobodne otvoriť pre
formáciu. Niektoré pravidlá sa v
rodinnom živote budú vždy
vyžadovať, ale rodičia majú k
dispozícii jeden podstatný zdroj, a
tým je dialóg. Je dôležité im
vysvetľovať „prečo“, dôvody
niektorých spôsobov správania sa,
ktoré možno vnímajú ako nadmerne
striktné. Takisto je potrebné vysvetliť
súvislosti a dôvody konania, ktoré
mladí ľudia môžu považovať za

obmedzovania, ktoré však v skutočnosti nemusia byť malichernými zákazmi, ale pozitívnymi prístupmi pri formovaní autentickej osobnosti, umožňujúcimi mladým ľuďom ísť proti prúdu. Je účinnejšie hneď od začiatku poukazovať na atraktívnosť čnosti, odvolávať sa na veľkorysé ideály, ktoré naplňajú srdcia mladých ľudí, vzťahovať ich na veľké túžby, ktoré mladých žienú vpred. Patrí medzi ne vernosť svojim priateľom, úcta k iným ľuďom, potreba žiť mierne, skromne, atď.

Prácu rodičov uľahčuje to, keď poznajú záujmy svojich detí. Neznamená to špehovanie vlastných detí, ale skôr budovanie dostatočnej dôvery na to, aby bez problémov mohli hovoriť o svojich záľubách, záujmoch. Ak je to vhodné, je dobré s nimi tráviť čas aj pri ich koníčkoch. Niektorí mladí ľudia píšu blogy, využívajú sociálne siete, ale ich

rodičia nemajú ani potuchy o tejto ich činnosti, nikdy sa nepozreli na to, čo deti píšu, a tak si deti môžno aj myslia, že rodičov to nezaujíma, alebo sa im to nepáči. Niektorí rodičia môžu byť pritom celkom príjemne prekvapení, keď si deti prečítajú, čo ich deti píšu na internete. Môže to byť obohatením pre celkový rodinný život a vzájomné rozhovory.

Tento vek je tiež vhodný na to, aby sa deťom vstiepovali hodnoty striedmosti pri využívaní elektroniky, zariadení, softvérových aplikácií. Rodičia majú učiť deti, ako žiť odpútanosť, a to nielen kvôli cenám hardvéru a softvéru, ale aj preto, „aby sa nenechali len ovládať citmi, aby neprebehovali od jednej veci k druhej bez rozlišovania, vyhľadávajúc to, čo je práve v móde.“

Práve takéto správanie niekedy podnecujú predajcovia elektroniky,

čím na deti vyvíjajú silný nátlak, ktorému dokážu len ťažko odolať.

Dospievajúci mladí ľudia sa tiež musia učiť zdržanlivosti, čo sa týka času stráveného na sociálnych sieťach, pri videohrách atď. Dobré im vysvetliť dôvody je samo osebe veľkou pomocou, ale predovšetkým je potrebné im dávať dobrý príklad. Ak sa rodičia samotní riadia týmito pravidlami, je to najlepší spôsob ako komunikovať ich dôležitosť v atmosfére lásky a slobody.

Schopnosť vysvetľovať dôvody si nevyžaduje nevyhnutne, aby rodičia boli technicky zdatní. V mnohých prípadoch rada, ktorú deti potrebujú pre digitálne prostredie je tá istá, aká je potrebná pre správanie sa v spoločnosti – vychovanosť, maniere, skromnosť a slušnosť, úcta voči iným, mať pod kontrolou na čo sa budú pozeráť, sebakontrola, atď.

V závislosti od veku dieťaťa je veľmi dôležité viesť s nimi seriózne rozhovory o tom, ako ovládať svoje vášne a ako sa správať v v skutočnom priateľskom vzťahu. Je dobré deťom pripomínať, že to čo sa na internete publikuje, a že temer akékoľvek statusy a kroky uskutočnené v digitálnom prostredí,

zanechávajú za sebou stopu, ku ktorej sa možno dostať prostredníctvom webových vyhľadávačov. Digitálny svet je obrovský priestor a deti sa v ňom musia naučiť navigovať s prirodzenosťou, ale aj s veľkou dávkou zdravého úsudku. Žiadne dieťa by nenadviazalo rozhovor s prvým neznámym človekom na ulici, a toto by malo platiť aj na webe. Účinná a otvorená rodinná komunikácia pomôže deťom toto pochopiť a vytvárať atmosféru dôvery, v ktorej môžu vysloviť akékoľvek otázky, riešiť svoje problémy a neistoty.

Juan Carlos Vázquez

[1] Posolstvo Svätého Otca Benedikta XVI.k 45. svetovému dňu spoločenských komunikačných prostriedkov(2011).

[2] Pozri. Posolstvo Svätého Otca Benedikta XVI.k 47. svetovému dňu spoločenských komunikačných prostriedkov (2013).

[3] Pozri. Posolstvo Svätého Otca Benedikta XVI.k 43. svetovému dňu spoločenských komunikačných prostriedkov (2009).

[4] Prejav k Pápežskej rade pre spoločenskú komunikáciu, 21. september, 2013.

[5] Pápežská rada pre spoločenskú komunikáciu, „Cirkev a internet" (2002), č. 11.

[6] Pozri. Katechizmus Katolíckej cirkvi, č. 1839.

[8] Pápežská rada pre spoločenskú komunikáciu, „Cirkev a internet“ (2002), č. 11.[7] Sv. Josemaría, Ísť s Kristom, č. 27.

[9] Sv. Josemaría, Ísť s Kristom, č. 27.

[10] Benedikt XVI., Posolstvo talianskym biskupom, 27. mája 2008, „Kríza vo výchove a vzdelávaní," č. 11.

[11] František, Prejav v Bazilike Santa Maria Maggiore, 4. mája 2013.